

VIII. IN MEMORIAM

Edward Szymoszek (1942-2006)

W dniu 23 sierpnia 2006 r. zmarł we Wrocławiu Profesor Edward Szymoszek. Był wykładowcą prawa rzymskiego na Uniwersytecie Wrocławskim i na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach.

Edward Szymoszek urodził się 22 listopada 1942 r. na Górnym Śląsku, w Szopienicach (obecnie dzielnica Katowic), w rodzinie robotniczej. W 1960 r. ukończył z wyróżnieniem Liceum Ogólnokształcące im. Jana Długosza w Katowicach i został przyjęty na Wydział Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. Uzyskał stopień magistra prawa w 1965 r. na podstawie pracy pod tytułem *Nadzwyczajne zlagodzenie kary*, którą napisał pod kierunkiem prof. Witolda Świdry.

Dnia 1 października 1965 r. został powołany na stanowisko asystenta w Katedrze Prawa Rzymskiego. Od początku zainteresował się zagadnieniami historii prawa rzymskiego w średniowieczu, w czym należy widzieć inspirację prof. Jerzego Falenciaka, który z wielkim oddaniem badał rękopisy i starodruki prawnicze licznie zgromadzone w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego.

Od roku 1966 magister Edward Szymoszek odbywał także aplikację sądową w Sądzie Wojewódzkim we Wrocławiu. Po zdaniu egzaminu sędziowskiego nie podjął pracy w wymiarze sprawiedliwości, jednak ścisły z nim kontakt dał młodemu adeptowi nauki świadomość znaczenia zagadnień proceduralnych, którym poświęcił główny nurt swojej dalszej pracy badawczej.

Pierwszym efektem wydawniczym badań Edwarda Szymoszka z zakresu procesu rzymskiego w średniowieczu był obszerny artykuł dotyczący władzy jurysdykcyjnej w doktrynie jednego z najwybitniejszych przedstawicieli bolońskiej szkoły glosatorów Azona, opublikowany w 1969 r. Wkrótce potem E. Szymoszek ogłosił dalsze artykuły dotyczące różnych znaczeń terminu *iusdictio* w dziejach prawa rzymskiego i jego doktryny.

Po tych pracach przygotowawczych, trudnych ze względu na obszerny i rozproszony materiał źródłowy, mógł Edward Szymoszek przystąpić do podsumowania badań w postaci rozprawy doktorskiej pt. *Iurisdiction* w poglądach glosatorów. Ukończył ją i obronił na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego w 1973 r. Poszerzona wersja tej rozprawy ukazała się w 1976 r. w formie książkowej.

Bezpośrednio po zakończeniu przewodu doktorskiego Edward Szymoszek przystąpił do badań nad pozycją sędziego w procesie rzymsko-kanonicznym. Zbieranie materiałów rozpoczęła w 1975 r. na stypendium rządu włoskiego w Rzymie, gdzie pracował pod opieką naukową prof. Mario Talamanki. Przewód habilitacyjny doktora Szymoszka wszczęto w 1991 r. na podstawie rozprawy pt. *Iudex w literaturze procesowej XII-XIII wieku*. Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego w 1992 r. E. Szymoszek został kierownikiem Zakładu Prawa Rzymskiego w Instytucie Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1994 r., nie rezygnując z pracy we Wrocławiu, objął stanowisko profesora nadzwyczajnego na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach i od 1 października 1994 r. również tam sprawował kierownictwo Katedry Prawa Rzymskiego.

Za swoją działalność uniwersytecką został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi.

Praca naukowa profesora Edwarda Szymoszka koncentrowała się wokół recepcji prawa rzymskiego w średniowieczu. Tematyki tej dotyczyły zarówno Jego doktorat, jak i habilitacja. W ostatnich latach profesor Szymoszek podjął inicjatywę całościowego ujęcia wkładu polskich uczonych w badania nad doktryną prawną glosatorów. O takim zamiarze świadczy seria artykułów poświęconych poglądom niektórych wybitnych polskich profesorów na szkołę glosatorów i jej dokonania. Niestety, śmierć nie pozwoliła dokończyć dzieła, które zwłaszcza w wersji monografii obcojęzycznej, mogłoby przyczynić się do popularyzacji dokonań polskich uczonych w badaniach nad średniowiecznym prawem w Europie.

Profesor Szymoszek był wysoko ceniony jako dydaktyk. Lubił wykładać, ale też nie zrezygnował nigdy całkowicie z ćwiczeń. Mówił, że dają mu one bardziej bezpośredni kontakt ze studentami niż same tylko wykłady. Egzaminatorem była raczej surowym, więc po pierwszym terminie wielu studentów przystępowało do poprawki, którą zresztą na ogół zdawali. Ponieważ studenci wiedzieli, że niełatwo poradzić sobie z przedmiotem „Prawo rzymskie” w gorącym okresie sesji, wielu z nich starało się przystąpić do egzaminu przedterminowego, który Profesor przeprowadzał na swoich konsultacjach w maju, zawsze w formie ustnej. Tu oceny były z reguły wyższe, ale też studenci najlepiej przygotowani.

Pomocą do zajęć ze studentami był wydawany i uzupełniany kilkakrotnie wybór tekstów źródłowych do prawa rzymskiego, który Edward Szymoszek przygotowywał początkowo wspólnie z Ireneuszem Żeberem; następnie do współautorów dołączył także Jarosław Rominkiewicz. W ośrodku wrocławskim tradycyjnie przedmiotem wykładu z prawa rzymskiego była historia źródeł i prawo procesowe, natomiast na ćwiczeniach i konwersatoriach omawiano prawo materialne. Odzwierciedleniem wykładu był wydawany kilkakrotnie skrypt do prawa rzymskiego, w którym E. Szymoszek był autorem części dotyczącej zagadnień procesowych.

Edward Szymoszek był miłośnikiem i znawcą języka łacińskiego. Obok łaciny klasycznej dobrze znał także jej średniowieczne warianty, co było nieodzowne w badaniach nad twórczością glosatorów i komentatorów. Bardzo zależało mu na tym, żeby również studentów zapoznać z podstawami łaciny prawniczej. Uważał, że to ważne nie tylko dla dalszego studiowania przez nich przedmiotu „Prawo rzymskie”, lecz także dla ich ogólnej kultury prawniczej. Jest zasługą Profesora, że na studiach prawniczych na Uniwersytecie Wrocławskim łacina pozostawała niezmiennie przedmiotem obowiązkowym na studiach stacjonarnych, uzyskała z czasem ten status na studiach zaocznych i została od razu w takim charakterze wprowadzona na powstające dopiero studia wieczorowe. Również na Uniwersytecie Śląskim profesor Szymoszek zainicjował i osobiście prowadził zajęcia z łaciny dla prawników.

Edward Szymoszek w nauczaniu uniwersyteckim wiele miejsca poświęcał współczesnej obecności prawa rzymskiego w świecie, a zwłaszcza jego odzwierciedleniu w prawie cywilnym. Świadczą o tym tematy prac magisterskich realizowanych na seminariach Profesora, w których magistranci często porównywali instytucje prawa rzymskiego i ich współczesne odpowiedniki, poszukując konstrukcji romanistycznych. Szczególnym sukcesem Profesora było wprowadzenie na trzeci (lub piąty) rok studiów stacjonarnych i zaocznych, zarówno w Katowicach jak i we Wrocławiu, przedmiotu do wyboru zatytułowanego *Rzymskie korzenie współczesnego prawa cywilnego*. Podobnie jak rzymscy senatorowie, studenci głosowali „no-gami” – zapisując się, a potem licznie uczęszczając na te fakultatywne przecież wykłady. Tychże studentów trzeciego roku Profesor Szymoszek niekiedy pytał, w formie anonimowej ankiety, o ich stosunek do prawa rzymskiego i jego znaczenie dla współczesności. Niektóre wypowiedzi i wnioski ze wspomnianych ankiet przedstawił w artykule pt. *Prawo rzymskie wciąż żyje* w księdze poświęconej pamięci prof. Jana Kodrębskiego oraz w wersji francuskojęzycznej tegoż artykułu *Le droit romain toujours vivant!* w księdze jubileuszowej ofiarowanej prof. Witoldowi Wołodkiewiczowi.

Wielka skrupulatność połączona z cierpliwością i wyrozumiałością dawały, zwłaszcza seminarzystom i naukowym podopiecznym Profesora Szymoszka, niezwykłą okazję do spokojnego, ale zarazem konsekwentnego doskonalenia umysłu oraz przygotowywanych prac i rozpraw. Profesor wyraźnie lubił ludzi i promieniował szczególnym rodzajem ciepła i życzliwości. W pracy naukowej, dydaktyce i codziennym życiu zawsze najpierw wymagał od siebie, potem od innych.

Jako uczeń profesora Edwarda Szymoszka, przywołując teraz we wspomnieniu Jego postać, odczuwam wdzięczność, że dane mi było mieć tak wspaniałego człowieka za mistrza, promotora i szefa.

RAFAŁ WOJCIECHOWSKI (Wrocław)

